

GEBIEDSOPGAVE

Sluis - Ameide

Inspiratiedocument voor het verbinden van ruimtelijke
en waterveiligheidsopgaven

Colofon

De gebiedsopgave Sluis-Ameide is tot stand gekomen als onderdeel van het MIRT-onderzoek Alblasserwaard-Vijfheerenlanden.

Projectgroep gebiedsopgave Sluis-Ameide

Jeroen Delmeire (Provincie Zuid-Holland), Anne Loes Nillesen (Defacto stedenbouw), Robert de Kort (Defacto stedenbouw), Robert van Opdorp (Gemeente Zederik), Fangfei Liu (Defacto Stedenbouw)

Ontwerpend onderzoek, kaarten en illustraties

Defacto stedenbouw

Tekst

Defacto stedenbouw, voorwoord Marieke Bos

Vormgeving

Defacto stedenbouw & Frank van Leeuwen

Fotografie en beelden

De meeste foto's zijn gemaakt door Defacto stedenbouw en de projectgroep gebiedsopgave Sluis-Ameide.

Foto's pagina 15: <http://meewandelen.blogspot.nl/> (boven), Jan Visser (onder). De auteur heeft gepoogd alle rechthebbenden van beeldmateriaal te achterhalen en te vermelden in de rapportage. Eventuele niet-genoemde rechthebbenden kunnen zich melden; zij zullen in een volgende druk worden vermeld.

Meer informatie

www.A5H.nl

Introductie MIRT-onderzoek A5H

De Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (A5H) is een prachtig en veelzijdig gebied. Het herbergt een sterke maritieme sector, een agrarische sector van belang en een rijke cultuurhistorische identiteit met onder andere de karakteristieke dijklintbebouwing. Het gebied is echter kwetsbaar voor overstromingen. Na de bijna-overstroming van 1995 zijn delen van de dijken in het rivierengebied en ook in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden in allerijl versterkt. Tijd om verbindingen te zoeken met de ruimtelijke en economische ambities van het gebied was er toen niet.

De dijken aan de noordkant van het gebied worden op dit moment versterkt en nieuwe versterkingen staan op stapel, maar dat is voor de toekomst niet genoeg. Uiterlijk 2050 moeten de dijken aan nieuwe, strengere normen voldoen. Dat is een complexe opgave. Verhoging of verbreding van dijken is van grote invloed op de woon-, werk- en leefomgeving van de bewoners en bedrijven in het gebied. Om de waterveiligheidsopgave in het gebied te verbinden met ruimtelijke en economische ontwikkeling, is in april 2015 een MIRT-onderzoek gestart. MIRT staat voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Dit programma richt zich op financiële investeringen in ruimtelijke programma's en projecten, waaraan de rijksoverheid samen met decentrale overheden werkt. Het MIRT-onderzoek A5H is een verdieping op de Voorkeursstrategie Rijnmond-Drechtsteden van het Deltaprogramma. Voorkeursstrategieën zijn voor de gebieden het kompas voor de keuze van maatregelen voor waterveiligheid en kijken tot 2050 en 2100 vooruit. De Voorkeursstrategie Rijnmond-Drechtsteden bepaalt dat voor de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden preventie tegen overstromingen (door inzet op dijken en een rivierverruimende maatregel) de basis is om het gebied beschermd te houden.

In het MIRT-onderzoek zijn opgaven, kansen en knelpunten voor water, ruimte en economie breed geïnventariseerd en in kaart gebracht. Dit is gedaan door in te zoomen op drie thema's – dijk- en oevervisie, bereikbaarheid en natuur, toerisme en recreatie – en op drie gebieden – Kinderdijk-Alblasserdam, Sliedrecht en Sluis-Ameide. Deze verdieping is bedoeld als inspiratie voor de ontwikkeling van het betreffende gebied. Ook kunnen gevonden kansen en het doorlopen proces als voorbeeld dienen voor andere plekken in het gebied of daarbuiten. Deze gebieden zijn geselecteerd op basis van synergiekansen en eigenaarschap: waar zit de meeste energie om kansen uit te werken en te realiseren?

Het MIRT-onderzoek is in september 2016 afgerond en de oogst is in een eindrapport beschreven. Dit rapport vormt daar een onderdeel van, het beschrijft de uitkomsten van de gebiedsopgave Sluis-Ameide. Bestuurders van gemeenten uit de regio, waterschap Rivierenland en de provincie Zuid-Holland - die voor dit doel een gebiedsraad hebben gevormd – hebben afgesproken om verder te gaan met de veelbelovende oogst uit de onderzoeken. Zodat de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden die prachtige en veelzijdige regio blijft, waar het veilig wonen en werken is.

Leden Gebiedsraad A5H

Adri Bom (gedeputeerde Provincie Zuid Holland, duo-voorzitter), Bram van Hemmen (burgemeester Sliedrecht, duo-voorzitter), Dirk van der Borg (burgemeester Molenwaard), Kees Boender (wethouder Molenwaard), Theo Boerman (wethouder Hardinxveld-Giessendam), Arjan Kraaij (wethouder Alblasserdam), Jan Nathan Rozendaal (wethouder Papendrecht), Arjen Rijsdijk (wethouder Gorinchem), Teus van Houwelingen (wethouder Giessenlanden), Goof Bos (wethouder Zederik), André Landwehr (wethouder Vianen), Teus Meijdam (wethouder Leerdam), Griedo Bel (wethouder Lingewaal), Arie Bassa (heemraad waterschap Rivierenland), Roelof Bleker (dijkgraaf waterschap Rivierenland), Vincent van der Werff (ministerie Infrastructuur & Milieu), Jantien Oostijen (projectleider), Miranda de Wijs (projectsecretaris)

Inhoudsopgave

Introductie MIRT-onderzoek A5H	3
Inhoudsopgave	5
1. Introductie gebiedsopgave Sluis-Ameide	7
1.1 Opgave Sluis	7
2. Recreatief knooppunt	11
2.1 Gemaal als knooppunt en bezoekerscentrum	11
2.2 Een verbindend routenetwerk	13
3. Kansen en opgaven in relatie tot dijkversterking	19
4. Conclusies en toepasbaarheid andere gebieden	21
4.1 Conclusies	21
4.2 Toepasbaarheid andere gebieden	21

Lek

Achthovense Uiterwaarden

Salmsteke

T.O.P.

Sluis

Lekdijk

Boezemweg

Ameide

Voormalig
gemaal

Zouwense
eendenkooi

N-2000 gebied
Zouweboezem

Zouwendijk

Oude Zederik

1. Introductie gebiedsopgave Sluis-Ameide

1.1 Opgave Sluis

Het gebied rondom Sluis en Ameide kent een rijke historie, cultuurhistorisch waardevolle bebouwing en omvat de entrees van drie natuurrecreatiegebieden.

Binnen het gebied liggen veel kansen om verschillende opgaven in samenhang op te pakken. Op het gebied van recreatie is er behoefte aan een integrale visie voor de verbinding, informatievoorziening en parkeergelegenheid van de recreatiegebieden. Daarnaast is er in dichte nabijheid van de dijk cultuurhistorisch waardevolle bebouwing aanwezig wat vraagt om nauwkeurige inpassing van een eventuele dijkversterking.

De dijkversterkingsopgave binnen het gebied is zeer urgent, maar het kan zijn dat de verwachte sterkteproblemen in eerste instantie via kleinschalige, gerichte ingrepen te adresseren zijn.

Cultuurhistorie

Bij Sluis komen de Lekdijk en de Zouwendijk samen. Aan dit kruispunt tussen de twee dijken is een voormalig stoomgemaal te vinden dat ertoe

diende om water uit de Zederik af te wateren op de Lek. Het gebied maakt deel uit van de Oude Hollandse Waterlinie. Rond dit strategische punt heeft in de 17e eeuw een grote veldslag plaatsgevonden, waarbij de Franse opmars een halt toe werd geroepen. In de voorboezem bevinden zich nog restanten van de vijf in 1672 verbrande voormolens.

Ook het tegenover het gemaal gelegen dijkmeetershuis (met eeuwenoude peilschaal) is van cultuurhistorische waarde. De Stichting Groene Hart pleit er dan ook voor, dat voor het gemaal, dijkmeetershuis en archeologische vindplaats een integraal plan wordt opgesteld.

Door eerdere dijkversterkingen zijn de dijk en bebouwing op deze plek dicht op elkaar komen te liggen. Bij een toekomstige dijkversterking vraagt dit om maatwerk. Daarnaast is er op deze smalle dijkweg een verkeersknelpunt ontstaan.

Ameide kent een historisch dorpsfront dat achter de dijk gelegen is. De zichtrelatie tussen dit front en de Lek is dan ook beperkt, zeker vanaf het plein dat voor het dorpsfront aan de Voorstraat ligt.

▲ Verkeersknelpunt bij Sluis.

▲ Het historisch dorpsfront van Ameide met daarvoor het plein en de dijk.

Zuid-Hollands Landschap

Natuur- en recreatiegebieden

Rondom Sluis bevinden zich verschillende recreatie- en natuurgebieden. Ondanks de onderlinge nabijheid mist een goede recreatieve verbinding tussen de drie gebieden en is er nog geen centraal entrepunt voor het gebied.

Ten zuiden van Sluis ligt de Zouweboezem; een Natura-2000 gebied dat bekend en geliefd is bij vogelaars vanwege onder andere haar Purperreigerpopulatie. Binnen de Zouweboezem kunnen lange wandelingen worden gemaakt.

▲ Natura-2000 gebieden en gewenste uitbreiding recreatiegebied.

▲ Natuurlijke uiterwaarden langs de Lek.

Het Zouwegebied is momenteel vanaf de Lekdijk toegankelijk via het bebouwde lint aan de Boezemweg. Hier zijn onvoldoende parkeerplekken beschikbaar, wat overlast bezorgt bij bewoners. Vanuit het zuiden is het gebied toegankelijk via de Zederikkade, waar een kleine parkeergelegenheid is. Natuurbeschermingsorganisatie Zuid-Hollands Landschap heeft de wens om het recreatieve gebied uit te breiden richting de dijk (zie ook de kaart hiernaast).

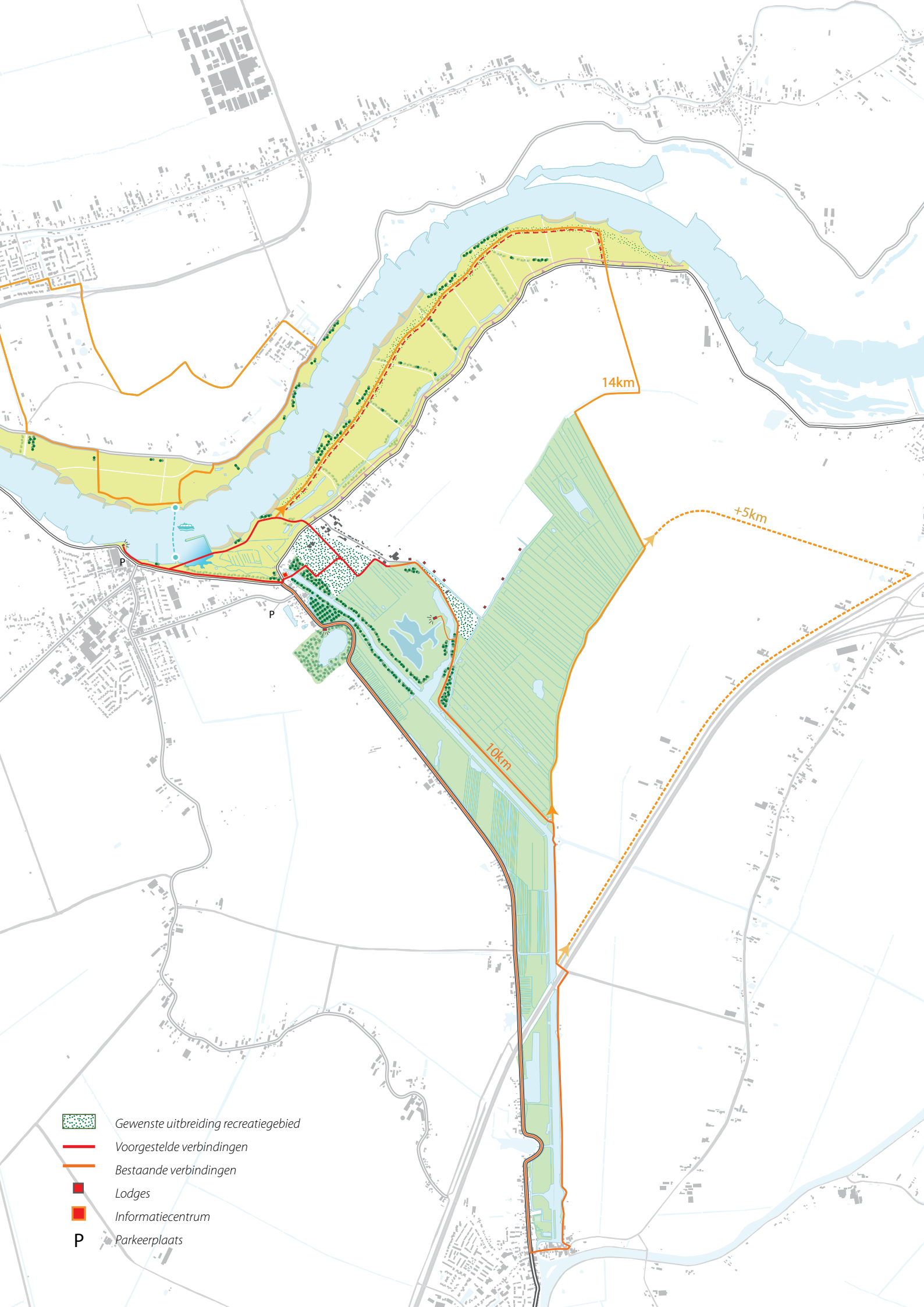
Aan de westzijde van de Zouweboezem ligt de Zouwense eendenkooi, welke is ontstaan uit een wiel. De eendenkooi is nog steeds in werking en hoewel zichtbaar vanaf de weg, alleen op afspraak te bezoeken.

Ook de Achthovense uiterwaarden tussen Sluis en de Lek vallen onder het Natura-2000 areaal. Stichting Groene Hart heeft hier plannen om een struinpad aan te leggen voor wandelaars. Tussen Ameide en Sluis ligt een Toeristisch Overstap Punt (TOP), waar men met een voetveer de oversteek kan maken naar het recreatiegebied Salmsteke dat aan de noordzijde van de Lek ligt.

Deelnemers

Er hebben verschillende werksessies en gesprekken plaatsgevonden om de opgave in beeld te brengen en een visie voor het gebied te vormen. De volgende stakeholders, experts en kernteamleden hebben aan één of meerdere werksessies of gesprekken deelgenomen:

Robert van Opdorp	Gemeente Zederik
Jasper Ohm	Arcadis
Jack Vessies	Provincie Zuid-Holland
Bernt Feis	Stichting Groene Hart
Cathelijne van Haselen	Waterschap Rivierenland
Warner Reinink	Zuid Hollands Landschap
Jeroen Delmeire	Provincie Zuid-Holland
Anne Loes Nillesen	Defacto Stedenbouw
Robert de Kort	Defacto Stedenbouw

- Gewenste uitbreiding recreatiegebied
- Voorgestelde verbindingen
- Bestaande verbindingen
- Lodges
- Informatiecentrum
- Parkeerplaats

2. Recreatief knooppunt

Rondom Sluis liggen verschillende kansen om het recreatieve potentieel van het gebied beter te benutten en te verknopen. Binnen de visie voor Sluis-Ameide is vooral gekeken naar potenties binnen het gebied. Dit is zeker nog geen concreet plan waarbij alle stakeholders en grondeigenaren zijn betrokken. Deze visie is dan ook vooral bedoeld om te inspireren en om kansen te identificeren.

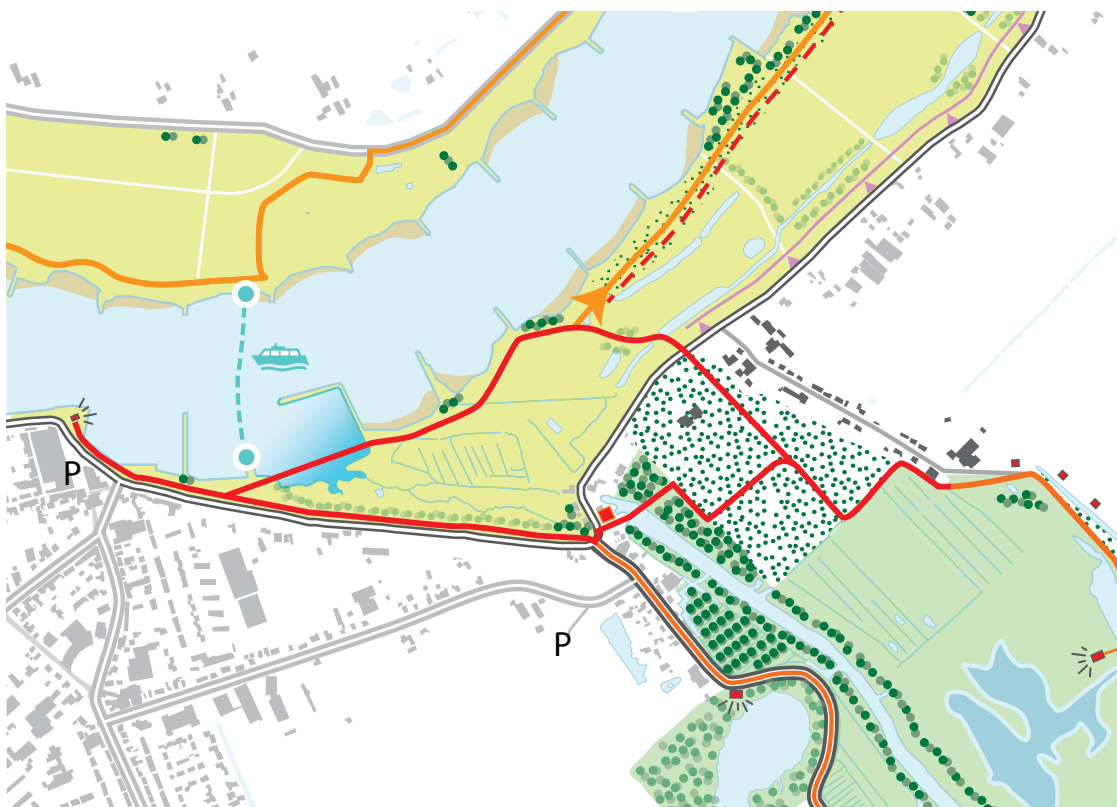
2.1 Gemaal als knooppunt en bezoekerscentrum

Het voormalige gemaal is toe aan een opknapbeurt. Gezien de centrale ligging van het gemaal zou het dienst kunnen doen als gezamenlijk informatiecentrum en entrepunt voor de drie recreatiegebieden. Het is nog niet bekend wat de bouwkundige staat van dit gebouw is en of een bemand informatiecentrum rendabel is; deze mogelijkheden worden momenteel onderzocht door de Stichting Groene Hart in het kader van de Erfgoedlijn Oude Hollandse Waterlinie. Indien een bemand bezoekerscentrum niet haalbaar is, zou het gebouw alsnog een centrale plek kunnen worden waar informatie over het gebied wordt getoond, deelnemers van excursies kunnen verzamelen en waar wandelaars en fietsers gebruik kunnen maken van toiletten.

Het voormalig stoomgemaal bij Sluis. ►

▼ Uitzicht over de Lek en het buitendijks gebied voor de dorpskern van Ameide.

▲ Detail van de visiekaart.

2.2 Een verbindend routenetwerk

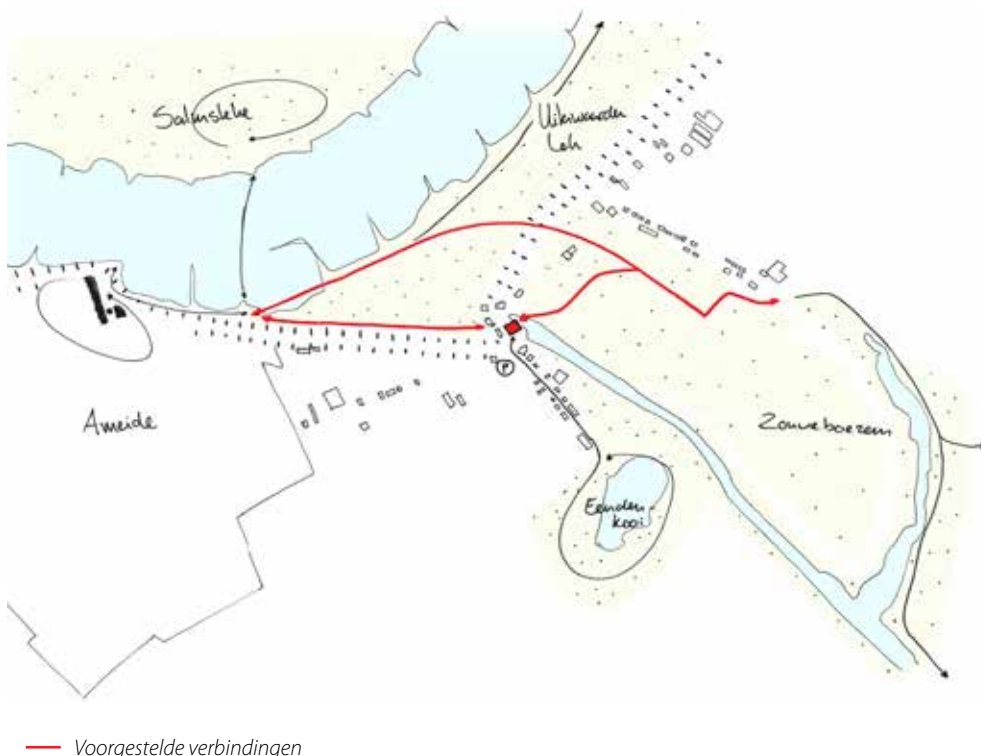
Naast een centraal punt mist er ook een goede verbinding tussen de verschillende recreatiegebieden voor wandelaars. Momenteel kan men de verschillende gebieden alleen bereiken via de drukke Lekdijk en Zouwendijk waar geen voetpad aanwezig is. Door verschillende plannen en wensen binnen het gebied in samenhang op te pakken kan er een recreatief routenetwerk worden gecreëerd wat de drie recreatiegebieden op een aantrekkelijke wijze verbindt voor voetgangers.

Belangrijke schakels van dit routenetwerk zijn: het struipad door de Achthovense uiterwaarden, een nieuwe entree verbinding voor het Zouwegebied, een goede verbinding met de aanlegplaats van de pont en voldoende parkeercapaciteit.

Er zijn plannen van Stichting Groene Hart om een struipad aan te leggen wat dat de aanlegplek van de pont bij Sluis verbindt met de Lekdijk. Eventueel kan dit pad deels over het water lopen.

Dit geplande pad is een belangrijke schakel die de bestaande verbinding tussen het dorpsfront van Ameide verbindt met het TOP bij de pont, doortrekt richting de Achthovense polder en de Lekdijk bij Sluis.

Indien het Zouweboezem gebied zoals gewenst kan worden uitgebreid tot aan de Lekdijk, ontstaat er daar waar het struipad vanuit de uiterwaarden aansluit op de Lekdijk een goede mogelijkheid voor het creëren van een nieuwe entree richting de Zouweboezem.

▲ Visie voor het uitbreiden van de recreatieve routenetwerk, met het gemaal als centraal punt.

◀ Voorbeeld van een rivierfont met rietkragen, bij Groot-Ammers.

Met deze nieuwe verbinding van de entree van de Zouweboezem richting de aankomstplek van de pont zou het parkeren voor bezoekers van de Zouweboezem eventueel kunnen plaatsvinden bij de parkeerplaats bij de pont. Daarmee zou het bestaande bouwlint aan de Boezemweg dat nu als entree en parkeervoorziening dient, worden ontlast.

Vanuit het gemaal zou een directe wandelroute kunnen worden aangelegd die aansluit op de nieuwe entreeroute van de Zouweboezem. Bijvoorbeeld door een verhoogd pad door het gebied aan te leggen. Dit wordt makkelijker indien de gewenste uitbreiding van het Zouwegebied richting de dijk plaatsvindt.

Door de verschillende routes die gecreëerd worden ontstaat er een verbonden routenetwerk, waarmee verschillende doelgroepen bediend kunnen worden. Direct rondom het gemaal kan een wat meer toeristische en gebruiksintensieve, korte route worden aangelegd die rondom het gemaal het dorpsfront van Ameide, het TOP, de pont naar Salmsteke, de entreezone van de uiterwaarden en het entreegebied van de Zouweboezem met elkaar verbindt. Om deze korte recreatieroute zo in te richten dat men een rondje kan lopen, kan langs de dijk een voetverbinding tussen het gemaal en de aanlegplek van de pont worden gemaakt.

De route richting de pont loopt al door richting het buitendijkse gebied voor Ameide, waar een mooie plek is voor een zomerpaviljoen waar bezoekers met een weids uitzicht over de rivier een kop koffie kunnen drinken.

Naast de korte meer toeristische route, zijn er ook langere wandelroutes binnen het gebied. Deze routes door de uiterwaarden en de zouweboezem zijn geschikt zijn voor een kleinere doelgroep bestaande uit natuurwandelaars en vogelkijkers.

Indien er op de huidige bedrijfsparkeerplaats aan de overzijde van het gemaal ruimte vrij komt, biedt dit een mooie kans om extra parkeerruimte voor bezoekers te creëren.

▲ Voorbeeld van een verhoogd wandelpad, uit de Carnissegrienden.

▲ Voorbeeld van een vlonderpad, uit Renkum.

▲ Impressies van lodges in de Zouweboezem.

Recreatieverblijven

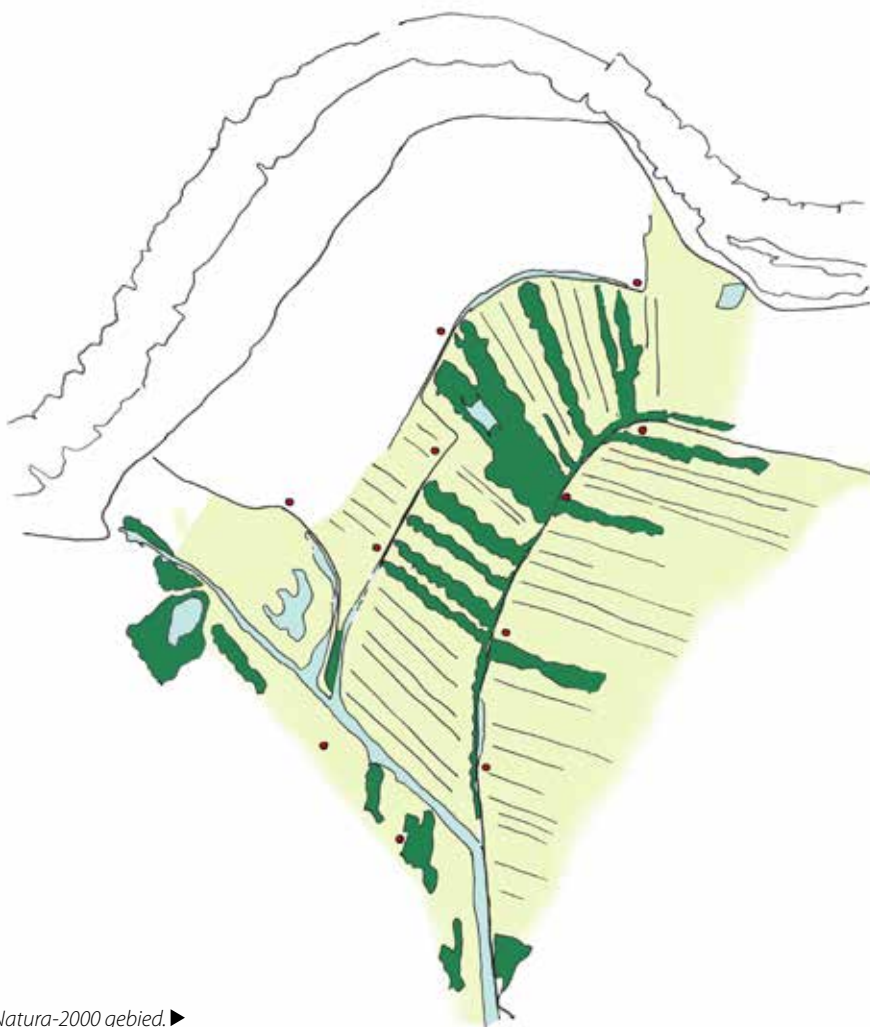
Momenteel komen er veel vogelaars en wandelaars naar het gebied, maar wordt er weinig aan hen verdiend. Een van de opties om het recreatiepotentieel van het gebied beter te benutten, is het creëren van overnachtingsmogelijkheden. In de weilanden naast het Natura-2000 gebied kunnen een aantal kleinschalige lodges worden geplaatst, bestemd voor kortdurend verblijf. Deze kunnen een goede overnachtingsplek bieden voor fietsers, wandelaars natuurliefhebbers en vogelaars.

De plaatsing van dergelijke lodges is toepasbaar in de gehele Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Gebiedsbreed zijn er kansen dit strategisch in te zetten: door bijvoorbeeld een serie

architectonische lodges te laten ontwerpen en te plaatsen, ontstaat een interessante verzameling objecten voor architectuur- en designliefhebbers.

Zachte oevers

Het rivierfront van Ameide bestaat uit een dijk met stortstenen. Daarmee is er een vrij harde overgang van de dijk naar de rivier die niet goed aansluit bij de natuurbeleving in de rest van het gebied. Langs de Lek zou een zachtende overgang met een rietkraag passender zijn binnen de karakteristiek van deze rivier. Er kan worden gekeken of het mogelijk is de oever vanaf Ameide tot aan de pont te verzachten en deze te beplanten met riet. Een dergelijk karakteristiek rivierfront langs de Lek is bijvoorbeeld te zien bij Groot-Amers.

Schets lodges rond het Natura-2000 gebied. ►

3. Kansen en opgaven in relatie tot dijkversterking

In relatie tot de eventuele dijkversterking zijn er specifieke kansen en aandachtspunten te benoemen. Zowel in relatie tot de gewenste recreatieve verbindingen, als wel in relatie tot de cultuurhistorische bebouwing.

Kansen voor natuurcompensatie dijkversterking

Indien er bij eventuele dijkversterkingen natuur areaal in de uiterwaarden verloren gaat, dan zou dit gecompenseerd kunnen worden op de gronden die op de wensenlijst staan voor uitbreiding van het recreatiegebied van de Zouweboezem (zie ook de visiekaart). Op deze wijze zou de kwaliteit, ontsluiting en beleving van de Zouweboezem sterk kunnen verbeteren. Het is dan ook belangrijk dat het Waterschap vroeg met de gebiedspartners in gesprek gaat bij het maken van plannen voor de dijkversterkingen.

▲ Schetsen alternatieve optie buitendijks aanbrengen nieuwe dijk.

Kansen wandelpad bij herprofilering dijk

Bij wandelroutes is het altijd prettig een rondje te kunnen lopen in plaats van dezelfde route heen en terug af te moeten leggen. Nu wordt deze meer intensieve recreatieroute gevormd door de dijk. Doordat de dijk smal is en hier ook groot verkeer overheen rijdt, zou het gewenst zijn hier een afzonderlijk wandelpad aan te leggen aan de voet van de dijk. Bij eventuele herprofilering van het buitentalud zou op de buitenberm een wandelpad aangelegd kunnen worden. Dit is bijvoorbeeld ook gebeurd tussen Hardinxveld en Gorinchem, waar een buitendijks fietspad langs de dijk is aangelegd.

Dijkversterkingsopgave Sluis

De Lekdijk heeft daar waar deze tussen de cultuurhistorische bebouwing door loopt weinig ruimte voor extra versterking. Bij een eerdere dijkversterking is er een damwandconstructie in de dijk opgenomen om deze binnen de beperkt beschikbare ruimte te kunnen versterken. De smalle weg op de dijk loopt in een bocht, waardoor de verkeerssituatie niet overzichtelijk is en deze plek tot een verkeersknelpunt is geworden.

Indien dit deel van de dijk verder versterkt dient te worden is een inpassingsstudie nodig om te kijken of de dijk met een maatwerkoplossing goed kan worden ingepast. Een alternatieve optie is eventueel het buitendijks aanbrengen van een nieuwe dijk. Doordat de dijk in een inham loopt is het waarschijnlijk mogelijk een dergelijke rivierwaartse versterking te doen zonder dat dit de doorstroomcapaciteit van de Lek noemenswaardig beïnvloed. Eventueel kan hiermee ook de doorgaande weg rivierwaarts worden verplaatst, waarmee het bestaande verkeersknelpunt wordt opgeheven. Een dergelijke nieuwe dijk verstoort eventueel wel de oude landschapspatronen, die nu nog goed afleesbaar zijn op de kruising van de Lekdijk en Zouwedijk.

4. Conclusies en toepasbaarheid andere gebieden

4.1 Conclusies

Er liggen goede kansen om rondom Sluis en Ameide de verschillende recreatiegebieden, middels een integrale visie, beter te verbinden. Hiermee kan het recreatieve potentieel van Sluis en Ameide beter worden gepositioneerd.

Mogelijke kansen zijn:

- Het creëren van een informatie- of bezoekerscentrum bij het voormalige gemaal.
- Het verbeteren van de verbinding van wandelroutes tussen Ameide, het TOP, de Achthovense uiterwaarden en de Zouweboezem.
- Het creëren van een nieuwe entree voor de Zouweboezem, aansluitend op het geplande struinp pad door de uiterwaarden, waardoor de overlast bij bewoners langs de huidige entree kan worden beperkt (hiervoor is het verwerven van extra grond nodig).
- Het benutten van de parkeerplek bij de pont en (indien de ruimte vrij komt) van de bedrijfsparkerplaats tegenover het gemaal voor bezoekersparkeren bij het recreatiegebied.
- Het toevoegen van kleinschalige lodges als verblijfsplekken voor recreanten.

In relatie tot de dijkversterkingsopgave liggen er de volgende kansen en aandachtspunten:

- Het aanleggen van een voetpad op het dijkta l u d in samenhang met een herprofilering van het buitendijkse dijkprofiel, bij een eventuele dijkversterking.
- Het faciliteren van een vroegtijdig gesprek tussen natuurorganisaties en het Waterschap over eventuele natuurcompensatie bij dijkversterking
- Het tijdig verkennen van een maatwerkoplossing voor een eventuele dijkversterking op het dijktraject bij Sluis te midden de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing.

4.2 Toepasbaarheid andere gebieden

De kans om de drie recreatiegebieden op een dergelijke manier te benutten is vrij uniek voor deze plek. Wel geldt voor de hele Alblasserwaard-Vijfheerenlanden dat het interessant zou zijn een integrale visie voor eventuele dijkversterking en toerisme en recreatie te maken. Het gebied heeft veel (soms nog onbenut) recreatie potentieel, het zou waardevol zijn beter in beeld te krijgen hoe deze, al dan niet in samenhang met een dijkversterkingsopgave, beter kunnen worden benut.

De kans om meer aan de toeristen en recreanten te verdienen door binnen het gebied lichte recreatieve verblijfsfuncties in de vorm van lodges toe te voegen, kan op verschillende plekken binnen de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden worden toegepast.

Ook het principe van het combineren van de aanleg van een voetpad met een eventuele herprofilering van het buitentalud zou op meerdere plekken waardevol zijn.

